

infoblad

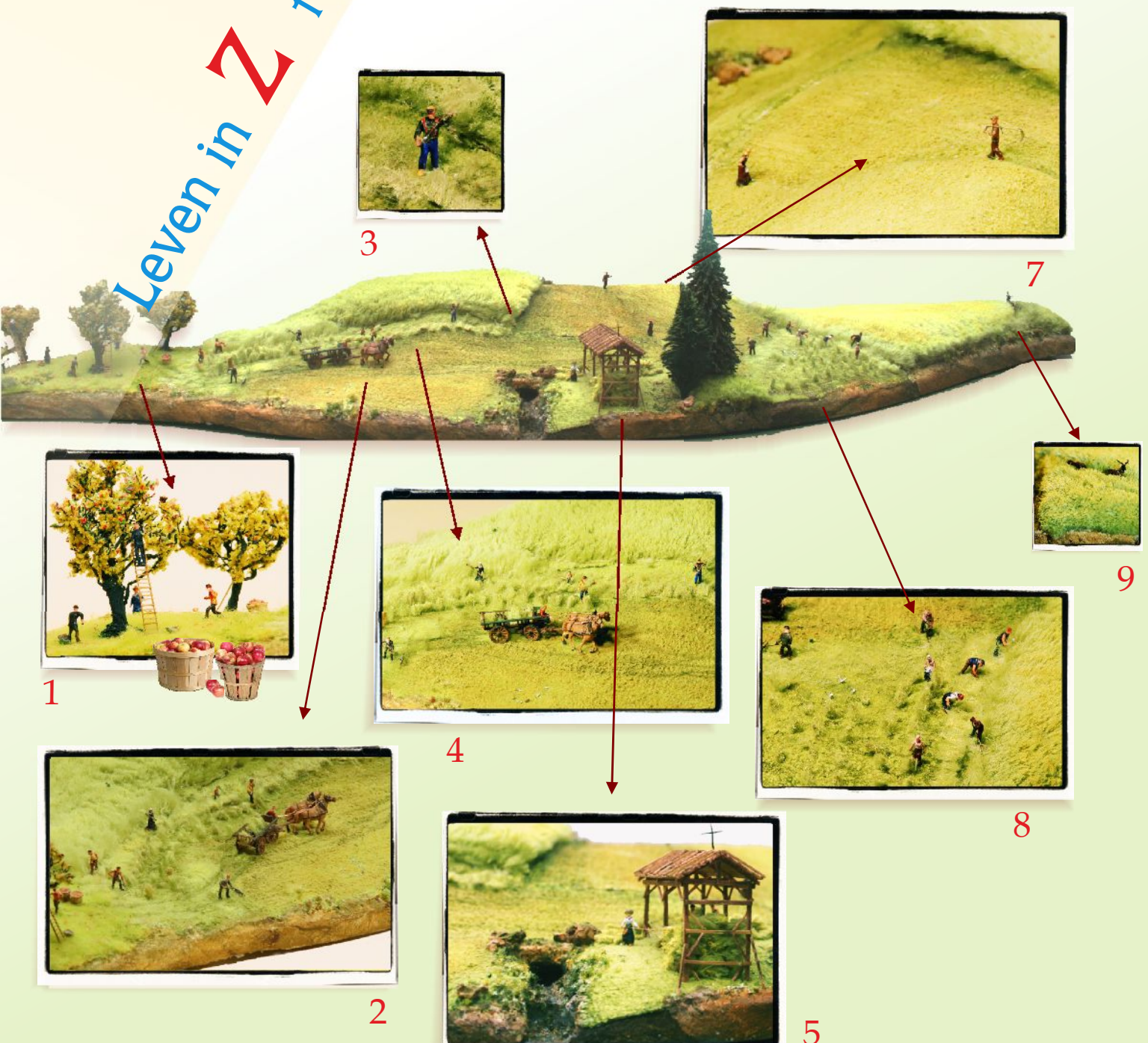
2019

op **Z**

www.op-zet.nl

Diorama Heuvelweide

Leven in **Z** 1:220

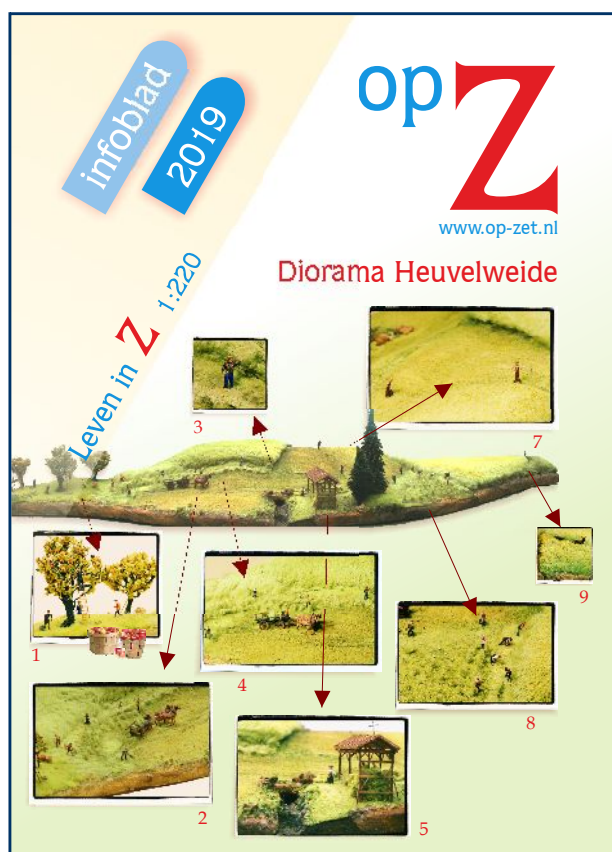
Inleiding

Historie

Dit is de historie van de heuvelweide. Wie langere tijd in de Thalgau verblijft komt tot rust. Net als andere reizigers heb je alles al bezocht: de kathedraal en burcht van Thalbrück, Rosenthal en Thalfluss. Nu krijg je meer oog voor het gewone leven in Oberthalgau. De oogsttijd breekt aan en je neemt je voor om het eens hoger op te zoeken, in het heuvelland. Je wil met de Bergbahn gaan, maar het treintje rijdt vandaag niet... Wat nu?

Maakverhaal

De heuvelweide is de eerste van drie gelijkvormige diorama's. Ik maakte ze om er mijn oudste huisjes op kwijt te kunnen. Maar op deze staat alleen de korenkap. Hiermee wilde ik bij de kathedraalburcht ook iets over het gewone landleven vertellen. De historie links is doorweven met volksverhalen. Maar de hoofdlijn is het verhaal van de *boeren* zelf. Dat vertelt van *bajuwaren*, *bayer* die samengroeiden met het land Oberthalgau, die hun inhalige pachtheren trotseren en die God zien in de natuur...

Colofon

redactie: Robert Thalbrück

contact: thalbruck@op-zet.nl

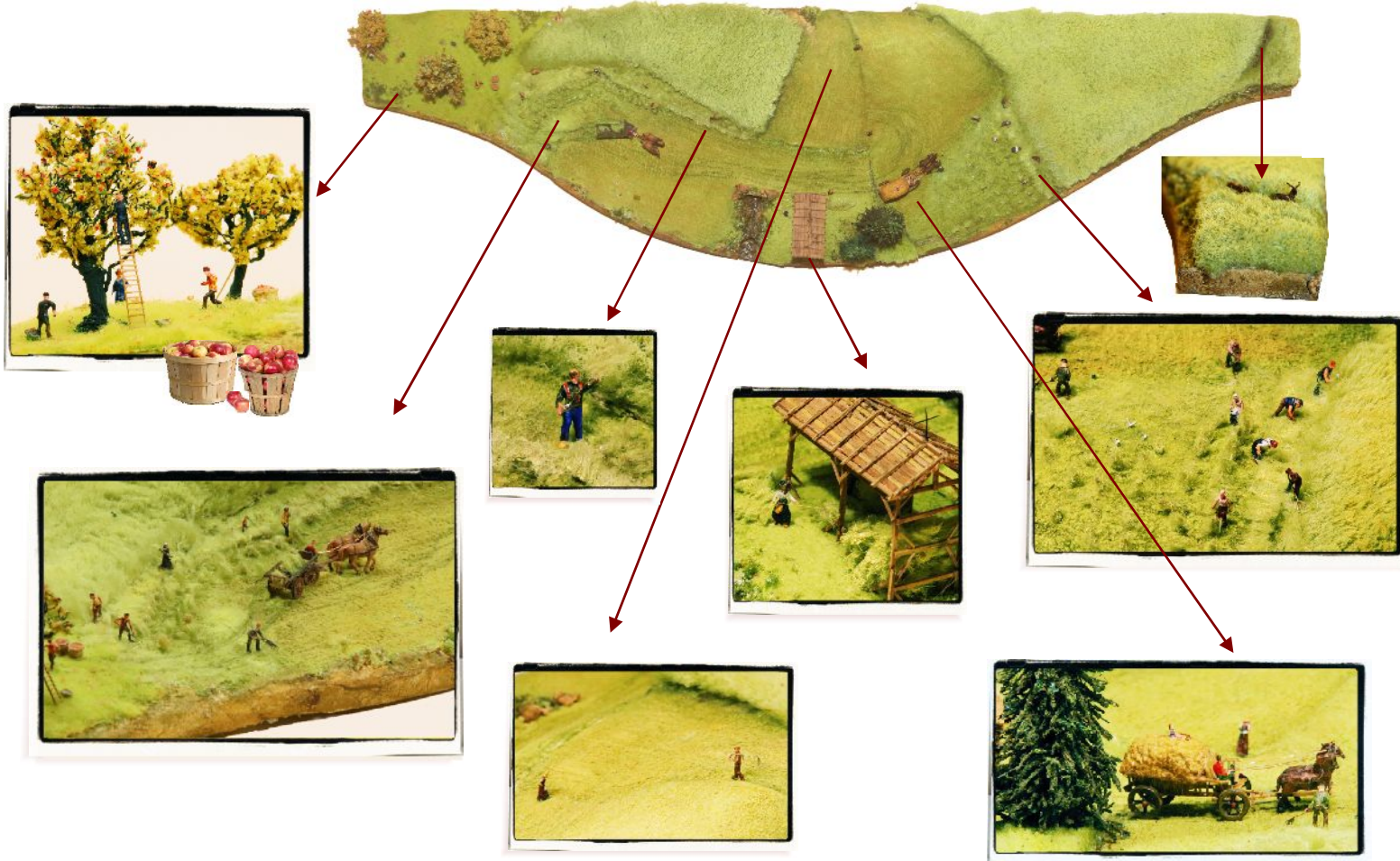
info: www.op-zet.nl

De website op-zet.nl en de daarbij behorende PDF's verschijnen kosteloos als uitgaven van niet commerciële aard voor hobbyvrienden van spoor Z, 1:220. Zij geven primair de visie van de redactie weer. Voor citaten van derden is de redactie niet aansprakelijk.

Commentaar, aanvullingen en correcties zijn welkom, maar aan eventuele fouten kunnen geen claims worden ontleend. De redactie behoudt zich het recht voor wel of niet te rectificeren.

Geheel downloaden en afdrucken van de PDF's bij de website op-zet.nl (op eigen kosten) is toegestaan, mits niet voor commerciële doeleinden. Geheel of gedeeltelijk kopiëren hiervan naar andere websites is niet toegestaan.

Citaten, afbeeldingen of (deel)uitgaven van de website op-zet.nl en PDF's mogen alleen worden gebruikt voor niet-commerciële doeleinden, mits met voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie van opZ.

Inhoud

12-14 Diorama in detail

- 2** Inleiding
- 4** Avontuur, Geen avontuur
- 5** Geschiedenis, Materiaal
- 6** Baljuwaren, knoeien met klei
- 7** bekleden, kappen
- 8** Odulphdynastie, Korenkap
- 9** Koper, Franken
- 10** Rytter & olifant, appelbomen
- 11** Sparren, Tol Bruek
- 12** Boze boeren, Heuvelweide
- 13** Klederdracht, Reformatie
- 14** Symboliek
- 15** Journaal van onze tourist

Bordjes die naar de volksverhalen verwijzen
uit de Historiae Thalgovensii

Geen avontuur

De plattegrond van het diorama de heuvelweide is op zichzelf geen avontuur. Het is een diorama dat op drie plekken kan liggen in de landschapspuzzel van Oberthalgau. Het is verwisselbaar met het diorama van heuvelhotel de Blaue Rytter en dat van de de Heuvelhalte, elk met een eigen infoblad.

Tekening van het diorama

De uitvoering op schaal Z

Avontuur

In Oberthalgau heeft nooit iemand haast. De enige weg om er vandaag te komen is mee te rijden op een ossenwagen, een reis die de hele dag duurt. Het lijkt ook wel of de tijd in Oberthalgau heeft stilgestaan. Traag sjokken de ossen de slingerweg omhoog. Langs de bergweg is een boerderij waar men je een slaapplek verleent. Vandaar trek je te voet de heuvels in. Als het weer er naar is slaap je morgen misschien wel in de open lucht. Dát is het avontuur dat je aantrekt, het verhaal van de Thalgau.

Geschiedenis

De bergweg

Het verhaal van de Thalgau is oud. Het lage land, Niederthalgau, ontwikkelde zich rond een centrale nederzetting, de stad Tal Bruec, het latere Thalbrück. Daar vandaan loopt een bergweg omhoog naar Oberthalgau en door het hele heuvelland.

Langs de bergweg kwamen de Romeinen aan het begin van de derde eeuw en vonden daar de heuvelweide. Daar zagen ze voor het eerst het lang gerekte rivierdal van de Thalfluss die meandert naar de Thalsee. Maar zij lieten de heuvelweide ongemoeid en trokken door tot waar het land hoog boven de rivier uit torende.

Thalbrück

De Romeinen bezetten de rots die later Thalbrück werd en beheersten vanuit hun castrum de handelsweg waarlangs de Bructeren naar Thÿria reisden. Aan de overkant van het dal waar later Rosenthal groeide, lag de Thÿrische grens. Ver naar het zuiden verhieven zich de bergen van Germania Raetia. Maar centraal lag lag de heuvelweide van Oberthalgau.

Materiaal

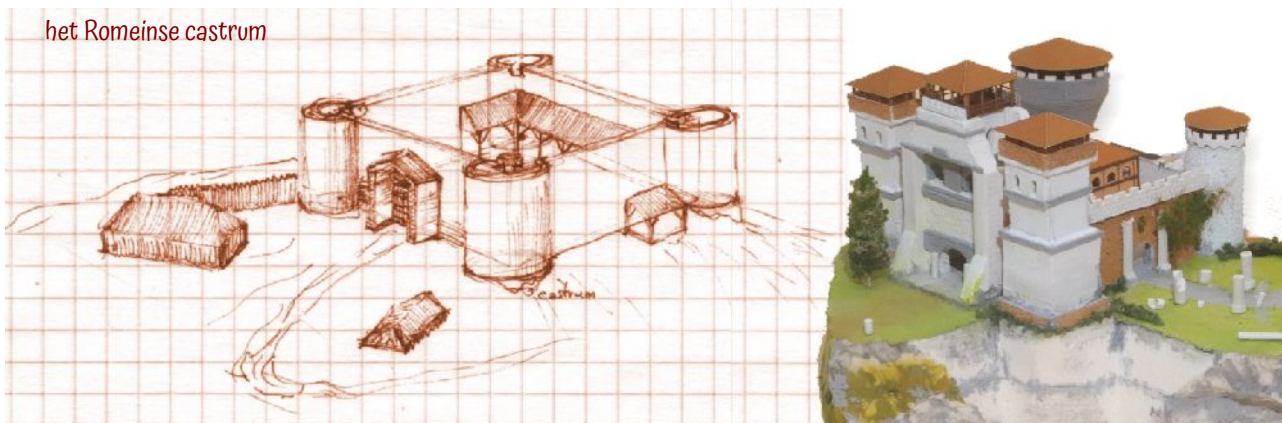
Kunst-stof!

De vorm van dit diorama bepaal ik door te kijken naar de andere diorama's. Ik heb geen ontwerp. In mijn hoofd zit iets als een herinnering hoe het er daar uitziet. In eerste instantie maak ik driemaal dezelfde basis van hardschuim, het gele spul. Er is een blauwe soort die veel harder is, maar ik werk graag met deze. Je kunt er meerdere lagen van op elkaar plakken in een ruwe vorm. Dat gaat het beste met montagekit zonder oplosmiddel, dat het schuim laat smelten.

Met een breekmes geef ik er de ruwe vorm aan en dan komt het smerigste en leukste werk. Met een rustig draaiend bandschuurmachientje raas ik door de heuvels om ze glad en glooiend te maken, niet te snel, anders smelt het schuim. Daarna nog een beetje fatsoeneren met schuurpapier. Ik heb een heleboel kunst-stof (maskertje!) en een mooi glooiend diorama gekregen: klaar voor de volgende fase.

het Romeinse castrum

Bajuwaren

De Romeinen verlaten hun castrum en op de heuvelweide wonen alleen nog een paar landbouwers en houthakkers. Maar dan vallen er *Bajuwaren* binnen, rovers uit Bohemen die later hun naam aan het land *Bayern* geven en ook aan de *boeren* zelf! Men vlucht naar het oude castrum en kruipt daar veilig weg met zijn koeien. Maar het castrum vervalt door de eeuwen heen. De daken worden opgestookt en de stenen hergebruikt voor boerderijen. Mettertijd is de ruïne alleen nog een stal.

Castellum Parvulum

Eén van de boeren lapt het castrum op en bouwt er een huis in. Hij blijft daar wonen, maar in tijden van nood is de stenen kolos ook nog wel zo veilig voor de anderen (do ut des). Het is daar veilig op die rots. De boer die nog in het stenen gebouw zit begint de baas te spelen en bepaalt nu wie er mag schuilen in tijden van nood. Hij laat zich er flink voor betalen en verwerft steeds meer land. Rond het jaar 500 zijn er al drie pachthoeven in de heuvels. De pachtboeren betalen in oogst en arbeid.

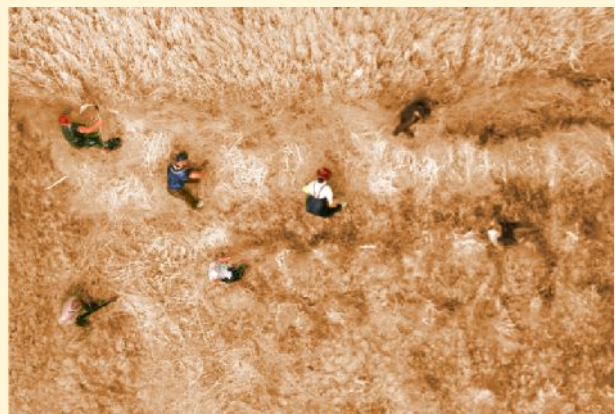
De herenboer laat zijn huis uitbouwen tot castellum parvulum, een kasteel! In tijden van nood mogen de pachters nog binnen de muren schuilen, maar niet in zijn riante verblijf.

knoeien met klei

Daar is dan de eerste foto van het knalgele diorama in wording. Met een viltstift geef ik alvast aan waar alles moet komen. Het schuim is niet te hard en nog vervormbaar. Je kunt er met de hand bij voorbeeld een weggetje in drukken. Die weg plavei ik met een spateltje zelfhardende boetseerklei, vroeger DAS, maar nu is er van alles. Eventuele rotsformaties kun je daar ook mee vormen. Daar verwerk ik dan fijn zand, steentjes, stukjes kurk en ander stenig materiaal in tot het er qua vorm overtuigend uitziet. Als het is uitgehard kun je er zelfs nog straatsteentjes in krassen.

Een weggetje
van zelfhardende klei

De oogst op schaal Z

Kleedje

Waar gras moet komen bekleed ik een veld met groen vilt. Dat spul is in alle richtingen vervormbaar door er aan te trekken. Je lijmt het met boekbinderslijm en houdt het op zijn plek met een royale bos spelden. De randen kun je later uitrafelen met een lijmnaald of afwerken met klei. Bij een stoffenwinkeltje in Leuven vond ik een oude lap groen velours. De 'pooltjes' zijn ongeveer 1mm, precies goed voor gras. Ook dat gebruik ik voor de heuvelweide. De velden bewerk ik met een vrij droog, breed penseel acrylverf tot ze er ook echt grassig uitzien. Want gras is in het echt geen egaal vilt of velours, maar een kleedje met allerlei kleuren en texturen.

Het veld krijgt
een basis van vilt

Velour wordt
hoog gras

Kappen

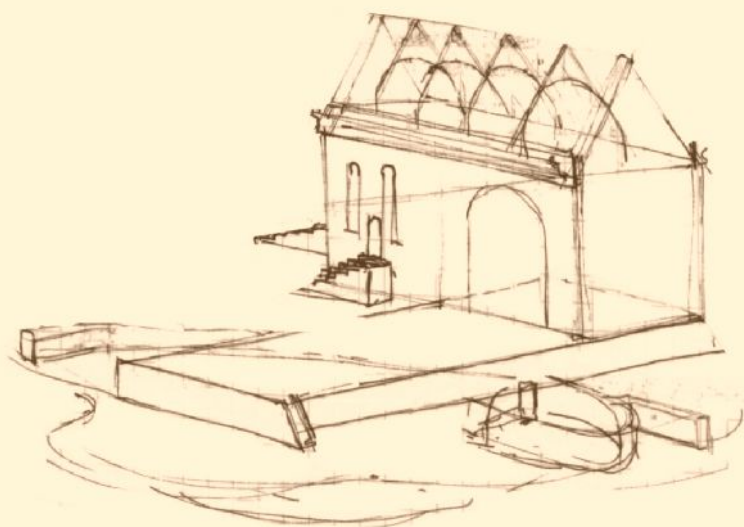
Een eeuw later zijn het geen Bajuwaren die de boeren bedreigen, maar Rytter. Het is voorjaar en de boeren hebben net hun land bezaaid. Dan komt er een hele troep ruiters te paard en de schrik slaat hen om het hart. Ze drommen bij elkaar rondom de luidste spreker:

Bi Tal Bruet soll eyne Capelle come!!

Ze moeten hout kappen voor een bouwwerk op de berg. Het wordt geen gewoon huis, maar iets voor een God die de baas is over alle goden die zij kennen. Dat leggen de ruiters zo uit. Enkele uren later kraakt het woud. Wie geen bomen wil hakken gaat zelf voor de bijl. Dagen later zien ze hun bos verdwijnen, verbijsterd over dat geloof uit een ver land van barbaren die dood en verderf zaaien.

Het hakken van de bomen op schaal Z

Capella Pietra

In de tijd van Karel de Grote verrijst op de rots een *Capella Pietra*, een *stenen* kapel, onder leiding van een bekwame monnik, Ardubaert. Ook die wordt weer gebouwd met de pachtarbeid van de horigen. Nog steeds hebben de boeren weinig op met mannen in pijen die heersen met moord en doodslag en dat namens God.

Odulphdynastie

De herenboer noemt zich Herr Markgraf en ziet in die nieuwe Herr Jod (God) hét middel om over zijn pachters te heersen. Dreigend met de hel eist hij steeds meer en negeert misoogst. Zo eist hij als voorschot de dochter van een pachter op, als slavin van één der dames in zijn uitgebouwde burcht.

De boeren zaaien en maaien nog steeds, maar met steeds minder. Door misoogst vervalt veel land via de Markgraf aan de kerk. Als nu Heer Odulph de boerderijen op deze kerkgrond verpacht kan hij het als belasting vorderen om zowel zijn eigen als de geestelijke gebouwen door boeren te laten bouwen én onderhouden.

De burcht groeit onder een dynastie van heren Odulph uit tot een riant vesting. Halverwege de roerige negende eeuw komt een zekere Odulph V aan de macht. Nu eens zijn het de woeste Phrýssen, dan weer de Sachzers met hun zwaarden die plunderend rond trekken.

De boeren móeten nu wel bij de burcht aankloppen om bescherming. Doch heer Odulph V is nog maar zelden thuis. Hij is zélf regelmatig op jacht en het gerucht gaat dat hij ergens in het hoge land van Oberthalgau een jachtslot voor zijn jonge zoon wil laten bouwen, een Falckenhoff.

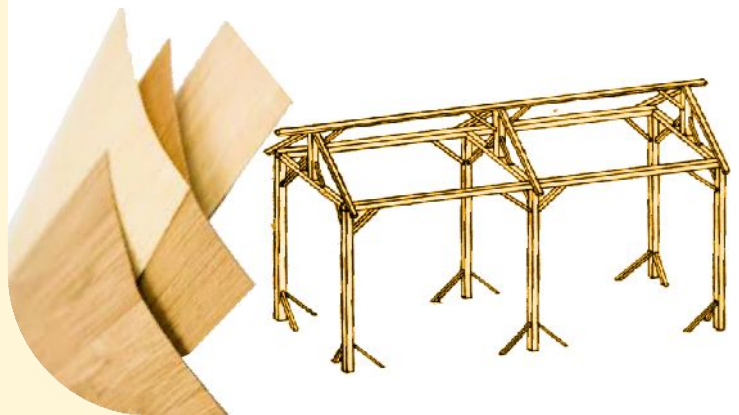
Verval

In 902 slaat de pest toe, decimeert het volk in de stad Thalbrück, maar houdt ook huis op het land. Drie van de vier boerderijen vervallen. Het zal wel twee eeuwen duren voor het volk zich daarvan herstelt. Men bouwt boven Tal Bruec een grotere kerk, maar op het land verandert er niets. De boeren betalen nog altijd oogst en arbeid aan de kerk en nu ook aan heer Odulph VI.

Korenkap

Nu komt er toch nog een bouwwerk op het diorama: een veldschuur. In Oberthalgau noemt men dat een 'Corn Cappe'. Het is een provisorische kap op poten waarin men het geoogste koren onderbrengt voor het naar de boerderij wordt vervoerd, een soort bufferzone tijdens het oogsten. Die wil ik opZ maken van echt hout. Lang geleden stapte ik naar een meubelmaker en vroeg om wat restjes fineer. Het bedrijf raakte zo in vuur dat ik met een zak vol tientallen fineer soorten thuiskwam. Zelfs nu na twintig jaar is het fineer nog niet op!

Teak, mahonie en andere vette houtsoorten zijn vrijwel onlijmbaar. Mijn favoriete fineer voor modelbouw is kersen. Dat is zeer fijn te snijden, zacht, buigzaam en lijmt goed. Met een papiersnijder sneed ik een bos latjes van 0,6mm, 0,8mm en 1,0mm. Naar een eenvoudige tekening bouwde ik een kap, waar je met het koren onder kan schuilen voor onweer. Meer over de korenkap kun je op de site lezen onder *nieuws*.

De korenkap is gemaakt van fineer

Rond het jaar 1000 sterft de dynastie der Odulphs uit en wordt een zekere heer Sebastian I bijna populair bij het volk. Zijn naam blijft met de burcht verbonden net als de kleuren rood, geel en blauw. Drie heren Sebastian I, II en III hebben mild geheerst over de boeren van de heuvelweide wanneer een onbekend Frankisch geslacht de macht overneemt.

Koper

Er zijn veel te weinig bomen in Oberthalgau, maar daar ga ik wat aan doen. De recht geaarde modelbouwer verzamelt alles wat hem van pas komt, in dit geval zijn dat oude wikkeltrafo's. Die bevatten dik, dunner en heel dun koperdraad. Daarvan maak je natuurlijk bomen. Men neme dik draad voor de stam en de zware takken. Dat wordt ingedraaid tot een boomskelet. Van dunner draad kronkel je de vertakte takken, tot aan de dunste twijg toe. Soms haal ik plukjes pannenspons uit voor het fijnste spul of een maretak. Dit alles wordt verlijmd met secondelijm en moet goed drogen.

Dan bestrijk ik het met vloeibaar hout (op acrylbasis) tot de stam lekker dik is. De bast kun je dan, ook na uitharding, nog textuur geven. Het kan met zelfhardende klei, maar vloeibaar hout heeft al een mooie bruine kleur. Een kale boom kan 's winters letterlijk schitterend zijn, maar op dit diorama is het oogsttijd dus augustus. Dan zijn de kruinen het dichtst en hangen er vaak rijpe vruchten aan. Hoe maak je dat?

Koperdraad

Historiae Thalgovensii

“Is ons geluk niet in het helpen der behoeftigen,
in het zien voor de blinden, in het horen voor de doven
en in het spreken voor hen die juist geen stem hebben.
Richt ik niet het woord tot de welgestelden des lands
om hun plicht als mens te doen tegenover hen
die werkelijk zijn misdeeld?”

(de wijze Franc)

Franken

Rond 1122 zijn de boeren zelfs in tijden van nood niet meer welkom op de burcht. Vier, wellicht vijf Frankische vorsten, heersen met harde hand over de Thalgau. Deze nazaten van Charles Martel worden hier Panzerrytter genoemd, ridders. Wie tegen hun onrecht opkomt verdwijnt in de kerker onder de burcht. De abt spreekt: "Die gaan naar de hel." Voor de boer is dat hetzelfde. Nu buigen ze voor de nieuw verrezen kloosterkerk en zwijgen als de burchtheer hun boerderij sloopt voor het nieuwe jachtslot Falckenhoff (1158).

Het is dan ook geen wonder dat ruim een eeuw later in de Historia Thalgovensii het verhaal wordt opgetekend van de Wyze Franc, die in armoede leeft en wiens eenhoorn een spoor van de beroemde blauwe Franciskuskelkjes nalaat.

In heel Thalgau staan bordjes die verwijzen naar verhalen uit de Historiae Thalgovensii

Rytter en olifant

Onder burchtheer Handrich I, ca 1300, trekken vele boerenzonen naar de stad. Soms gaan ze in de handel, andere bouwen aan de kerk of treden in het klooster Sankt Sebastian. In 1347 komt er onder Markgraf Wilhelm onrust in de landstreek. Een Bajuwarenvorst, Carl van Bohemen krijgt van hem onderdak in de burcht en blijft er bijna tien jaar wonen tot zijn eigen kasteel klaar is. Veel boeren treden in Wilhelms dienst. Ze krijgen nu roodgroene hofkledij en macht over de boeren waar ze zelf van af stammen. Sommige leren het Sachsische zwaardvechten en rijden paard. Ze noemen zichzelf: Rytter.

In 1359 krijgt een olifant tijdelijk onderdak in de Sebastiansburg, ook al voor Bohemen. Volgens overlevering wordt hij door een navolger van reiziger Marco Polo aan de keizer geschonken. 't Is een angstaanjagend monster, huizenhoog! Er ontstaan zelfs allerlei olifantenverhalen zoals het verhaal "Ivoor" uit de Historia Thalgovensii in 1364

Met een penseeltje en heel weinig houtlijm bestrijk je de uiterste takken en strooit er de vlokken op. Teveel houtlijm bindt traag af zodat het maar plakkende vlokken blijft regenen. Ik werk rondom van de stam af naar buiten en kleed de boom stapsgewijs aan tot de kruin naar mijn zin is. Zo kom je bij voorbeeld aan appelbomen..

En de appels dan?

Appels maak je met maan- of ander zaad van een korrel grootte tot ca 0,5mm. Dan heb je maal 220 al appels van 11cm. Dat maanzaad roer je eerst in een metalen bakje met appelgroene acrylverf. Laat dat drogen en roer de 'appels' af en toe even los. Liggen de appels mooi groen en los dan komt de afwerking: het rijpen van de appels.

Neem een schoon bakje en verf de bodem heel dun met fel rode acrylverf. Strooi de appels er in, maar doe helemaal niets tot ze vrijwel droog zijn. Dan even los roeren en klaar zijn de groen en rood blozende rijpe appels. Met een penseeltje spaarzame houtlijm hang je ze in de boom en gooi je ze in zelfgemaakte manden, op hoopjes, in een wagen etc.

Appelbomen

Rond het jaar 2000 maalde ik een enorme hoeveelheid schuimrubber, fijn genoeg om opZ als loof te dienen. Deze massa heb ik in schaaltes en bakjes gekleurd met acrylverf tot ik alle mogelijke kleuren had! Mijn vrouw en ik hebben ze, in tienduizend gripzakjes verpakt, ooit op een beurs aangeboden. Nu gebruik ik ze zelf voor bomen. Ondanks die overvloed is het zaak om spaarzaam te zijn. Een volkomen dichtgemetselde boomkruin is veel minder mooi dan wat transparantie.

Appeloogst

Sparren

De twee sparren op diorama heuvelweide zijn verschillend. De grootste is een destijds gekochte sisal-pijpenragerspar die ik met mijn eigen vlokjes heb opgepept. De ander is geknipt uit een streng pijpenragerspul dat je ooit aan de rol kon kopen bij een Leidse hobbywinkel. Er waren allerlei kleuren en dit was de zwarte. Hij is ondergedompeld in donkergroene acrylverf, opgedroogd en daarna 'gekamd' om wat wolliger te worden. Ze zijn allebei niet ideaal, maar een stukje modelbouwhistorie en daarom laat ik ze zo.

Tegenwoordig maak ik mijn sparren van wolresten. Die methode is beschreven in een artikel bij *nieuws*: "Sparren voor een spotprijs." Tussen koperdraad draai ik groene wolresten, knip ze rond tot sparren kam ze daarna uit. Tot slot worden ze bestrooid met fijne vlokjes sparrengroen van eigen makelij.

Sparren opZ

Details

Hoever ga je eigenlijk met detailleren opZ en waar wordt het onzin? Lees de uitleg *Visueel Nut*.

Gewoonlijk leg ik de nadruk op het gebruik van realistische materialen. Dat is hier niet relevant behalve bij de korenkap. Hier is de vraag: Hoe wordt je *landschap* realistisch? Hoe is het karakter? De heuvelweide bij voorbeeld moet geen modellandschap lijken, maar een schilderij uit de 17de eeuw.

Het gaat hier om de historische sfeer. De specifieke detaillering van de scenery wordt hier bepaald door wat er gebeurt in het veld. Hoe werkte men destijds op het land? Welk transport, welke gereedschappen gebruikte men? Het spreekt vanzelf dat ook het licht, de opstelling in de vitrine en de presentatie een rol spelen in de historische sfeer.

Tol Bruec

Aan de Thalfluss is een tolhuis gebouwd. Nu moeten de boeren om hun waren in de stad te slijten ook nog tol betalen bij de brug die Tol Bruec heet bijna net als de stad. Onder Handrich III (ca 1400) wordt deze brug belangrijk op de handelsroute, maar ook voor de pelgrims die de nu voltooide Elisabethkathedraal als bedevaartsoord gaan zien.

Als in 1422 de Sebastiansburg wordt bezet door ene Sigismund hopen de boeren op een beter lot, maar voor hen verandert er eigenlijk niets. Het enige verschil is dat de ridders weer roodgeelblauw dragen. Deze onbekende Sigismund stamt van geen enkel bekend hof af. Het is een duistere tijd van gouvgraven en landsraden die merkwaardig genoeg de Robert-dynastie gaat heten.

Tenslotte dient ook de fictieve geschiedschrijving erbij om het échter te maken..

Scenery

Toch moet wat je van de scenery ziet zo gemaakt worden dat het nét de grens verlegt van wat je opZ verwacht. De kunst is om je verwachtingshorizon te verruimen. Dat maakt het bekijken de moeite waard. Dan is het pas kunst. Als je alleen keurig geverfde Preisertjes neerzet is dat net niét het geval. Ze komen je dan gewoon te bekend voor. Maar als je ze versnijdt, verbuigt of boetseert, worden ze uniek. Je zou dat het opZetten kunnen noemen.

Boze boeren

Ergens in die twee donkere eeuwen ontstaat aan de Thalfluss een Steyn. Het latere Gasthaus Steyn Bock ligt bij dat steyn, een plaats waar je met een wagen de rivier kunt doorwaden om de tolgeweg naar de stad te mijden. Aan het hof wordt het landleven geïdealiseerd. Het schijnt dat ze er zelfs traag dansen zoals herders dat doen. Onzin natuurlijk, boeren dansen nooit traag! Met walging bezien ze dat decadente hof en zijn kathedraal en zijn ervan overtuigd dat God hen op de oordeelsdag recht zal doen.

Haast een eeuw later, in 1531 is het zover: de bliksem slaat in de domkoepel en zet de hele kathedraal in lichterlaaie. 't Is Gods hand, zegen de boeren, hoewel de meeste ook nog in Germaanse geesten geloven. Maar er komt geen recht. Boos zien ze hoe de burchtheer en de kerk hun macht opnieuw beginnen te versterken.

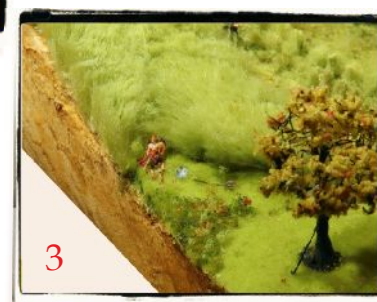
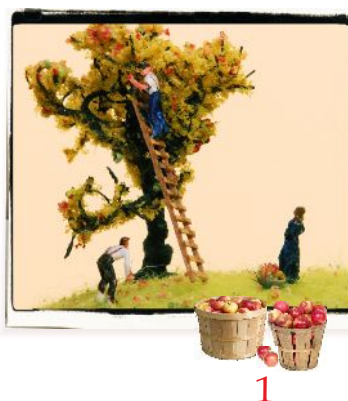
2 Tussen de tweede en derde boom loopt het spoor van de hooiwagen. Dat scheidt de appel- van de graanoogst. Een hollend mannetje bij twee manden doorsnijdt het spoor zodat het diorama niet uit losse delen bestaat maar hij ze verbindt.

3 Die derde boom is merkwaardig leeg. Is alles daar al geplukt of is dit het symbool voor wat er achter het koren gebeurt: een vrijend stelletje, ook oogsttijd. De hooiwagen met paarden kocht ik ooit, maar de koetsier is een verbouwd Preisertje en de leidsels zijn van koperdraad 0,05mm.

Heuvelweide

1 Wat is er te zien op diorama heuvelweide? Bij de meest linkse boom oogst men appels. De plukker staat op een houten ladder van kersenfineer. Zijn arm is zo gebogen dat hij net een appel op de raper dreigt te gooien. Misschien zijn ze eigenlijk rivalen, want er staat een dame bij te kijken met appelmand. Haar 19de eeuwse rok is gemaakt van twee componentenkit en geleverd met acryl. Dit groepje is nu een verhaaltje apart in het diorama. Over de tweede boom kun je nu zelf een soortgelijk verhaaltje fantaseren en dat is nou precies de bedoeling.

Klederdracht

4 Hier is de boerenfamilie aan het werk. Twee man maaien met hun zeisen van dun latoenkoper 0,1mm. Er is een vrouw met hooivork in Thalgause klederdracht, compleet met kanten mutsje. Aan de andere kant van het koren staat haar man, ook met vork, op klompen, ook in Thalgause boeren klederdracht. De Thalgause dracht is beschreven in een apart infoblad.

Tussen hen in speelt veilig een kind met een héél klein hooivorkje. (pak even een loep!) Dan zijn er nog twee busselaars bezig. De één prikt net koren op en de ander zet de schoven neer. De droogtijd slaan we over want ze gaan meteen op de hooiwagen.

5 Midden op de weide staat de korenkap, bekroond met een kruis om de oogst te zegenen. Ernaast is een bruggetje dat een onderaardse bergbron kruist. Die bergbron in het midden is de oorzaak van alle vruchtbaarheid. Onder de korenkap staat weer een stel het koren op te tasten. Ook zij zijn weer in 'Tracht', deze keer Bayerisch.

6 In het spoor is nog een krom oud baasje aan het werk. Komt zijn hulp helemaal uit Beieren?

Reformatie

In 1573 gaat het gerucht van een monnik die rondtrekt en tegen afluathandel preekt. Hij verfoeit handel en hebzucht van kerk en hof en legt uit dat Gods boek anders preekt. De boer die het in zijn eigen taal leest wordt woest! Al die jaren zijn we uitgebuit namens God en ze hebben gelogen.

Meutes boeren trekken naar de stad. De (onbekende) Landesrat is al gevlucht naar de Nedere Länder. Dan slaan ze toe, ze slaan de beelden der kerk in puin, koelen hun woede en plunderen hun aflaten terug. Pas na dertig jaar keert de rust terug. De boeren ploegen en het leven gaat weer voort. Zelfs een zeilschip in 1609 maakt op hen weinig indruk.

Wat zou je graag een kijkje nemen in die tijd

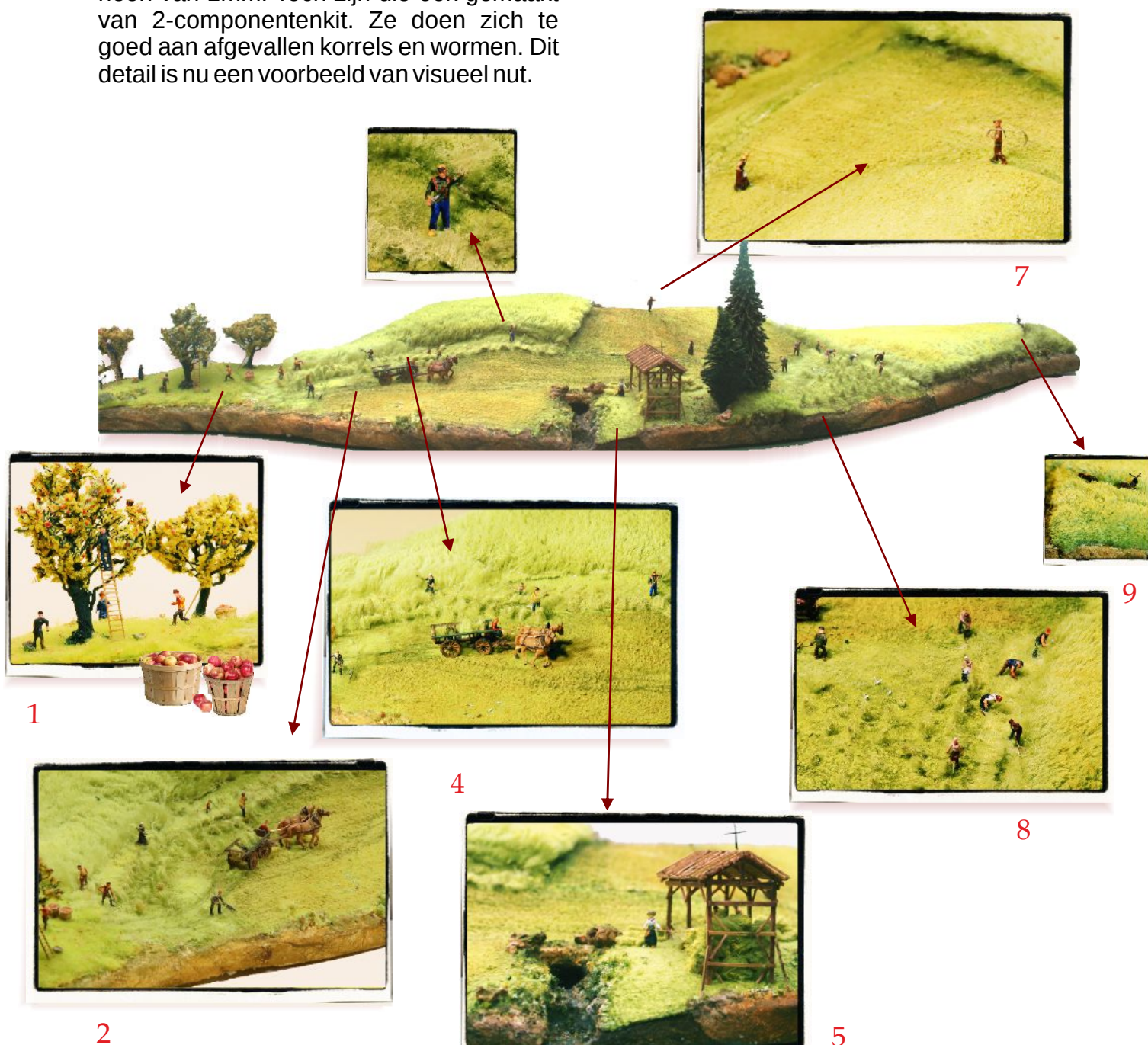
Symboliek

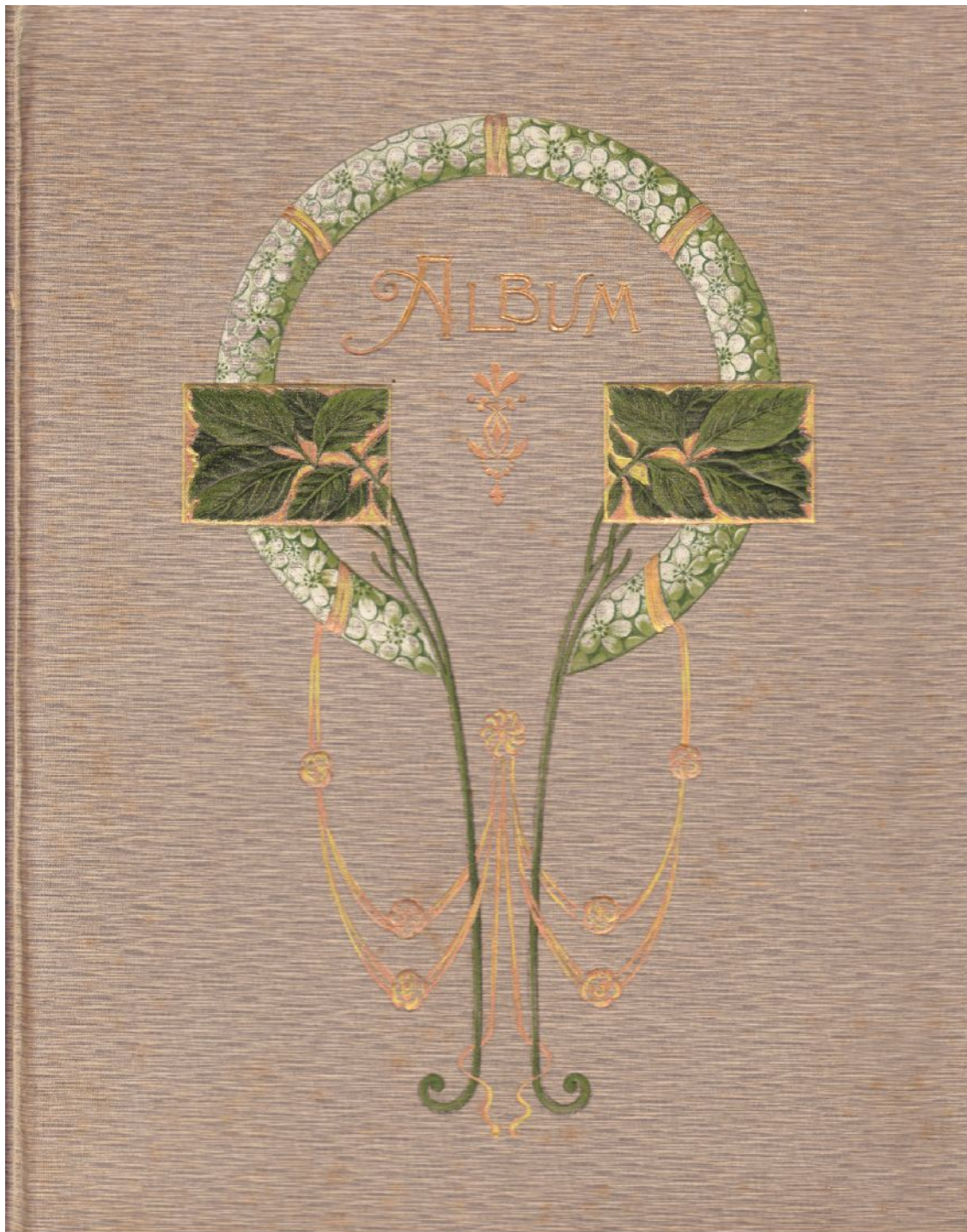
7 In het spoor van de berg komt de man met de zeis omlaag naar een vrouw met schort. Is dit gewoon burenhulp of iets symbolisch zo precies op de helft bij die sparren?

8 Net als in middeleeuwse miniatures zie je al die scènes *naast* elkaar in plaats van *na* elkaar in de tijd. Rechts gaat het leven door: Daar maait een man met vogels om zich heen van 1mm. Toch zijn die ook gemaakt van 2-componentenkit. Ze doen zich te goed aan afgevallen korrels en wormen. Dit detail is nu een voorbeeld van visueel nut.

Op de voorgrond onder de sparren zitten nog twee konijntjes op een paadje. Rechts op de heuvelweide zijn nog verschillende echtparen aan het werk. Ze hebben nog een héél veld (leven) voor zich.

9 Helemaal rechts schrijdt een paartje rood wild in vrijheid door het koren. Daar eindigt het diorama... of begint daar het volgende?

Wat zou je graag een kijkje nemen op de 17de eeuwse heuvelweide. Hoe was dat gewone leven in de oogsttijd van Oberthalgau? Je wilde er met de Bergbahn heen, maar het treintje reed niet. De enige weg om er die dag te komen was mee te rijden op een ossenwagen, een reis die de hele dag duurt.

Het leek wel of de tijd in Oberthalgau stil stond. Traag sjokten de ossen de slingerweg omhoog. Langs de bergweg was een hoeve waar men je een slaapplek verleende. Dát was het avontuur dat je aantrok, het verhaal van de Thalgau, hier in een reisverslag.

Heuvelweide 1616?

Allemagtig, wat slaapt een mens tog vast zo buiten de stad. Ik heb geslapen in een Stube van een Oberthalgause hoeve en werd niet gewekt door den haan, maar door briesende karrepaarden!

Appels plukken

Het verbaasde my nauwelyks dat ik hier in den 17de eeuw wakker werd. Het is nog donker, maar wel oogsttijd. Zodra het licht was moest er gearbeid worden. Hier is men geen toerist. Wie niet meewerkt krijgt geen pap. Dat is het ontbijt want dit is een graanhoeve en voor brood zijn de tanden te slecht. We gingen bergop tot de heuvelweide. De zon was nog niet op. Dauw hing laag en dreigend over de heuvels.

Ik sjokte mee achter de appelsplukkers met hun houten ladders en manden naar de Baum Garthen. De appelspluk was gisteren al in volle gang. Manden vol hebben ze geoogst, de mensen van de heuvelweide. Nu deed ik ook mee met 'Opfele Pluc'. Frau Hvnecke zag in stille bewondering toe hoe handig Fridric plukte, hoe Uulfganc ze ving en hoe ik ze liet vallen¹. Zelf had ze al veel valappels geraapt om er 'starce Opfele Zéyder' van te maken. Dit zware werk ben ik niet gewend en een hele dag lang! 's-Avonds hing ik doodmoe voor... het vuur met myn bier of cider. Want tv is er niet, maar wel de verteller met een relaas over de Wuste Hove: de zonen van Thýringen

De zonen van Thjringen

In het onherbergzame wedeland van Thjringen stond een Wuste Hove. Daar woonde een weduwe met twee zonen en een vrolijke jonge meid. De slimme oudste en domme jongste zoon waren beiden verliefd op haar. De jongste maakte zyn avances, maar de meid lachte hem uit. De oudste maakte haar op sluwe wijze het hof en had meer geluk.

De jongste zoon trok zich bitter terug en zon in het geheim op wraak. Bij de voorbereiding van het huwelijk stierf de moeder onverwacht. Dus riepen ze de familie te hulp om de Hochtide voor te bereiden. Uitgerekend aan de jonge broer vroeg men het bruidsbed met bloeiend loof en dennentakken te versieren. Ook moest hij wit zand op de vloer strooien en daarin schrijven: Hulde aan het bruidspaar. Maar de jongere broer weigerde en verschool zich op domme wijze.

De familie regelde toen verder zelf alle zaken voor de Hochtide. De grote dag bracht heel wat drukte, want de ganse familie was aanwezig. Wagens en paarden stonden er en alle kamers van het huis waren bezet. Maar de mooiste Hoch Cammer was versierd met dennentakken, loof, cadeaus en een groot haardvuur aan de voet van het bruidsbed.

Hulde
aan het
Bruidspaar

Tijdens de feestelijke pap sluipt het bruidspaar er stiekem tussen uit.

Maar toen brak een ontzaggelijk Notwehr los dat ieder bezighield. In de chaos van bliksem en donder stak de jongere broer vuur aan. Niemand was in staat om te blussen en de hele Wuste Hove brandde af.

De volgende dag trof de postkoets* het verbrande bruidspaar aan. De dader vluchtte naar Thalbrück waar hij zich verschool op een schip. Dat werd daar op de scheepswerf gebouwd voor Maximiliaan I. Hij verarmde, leed honger, vroeg werk bij de nieuwe Hollandse smid. Maar de smid van de heuvelhalte weigerde hem om zijn voorliefde voor vuur. Toen verdween hij in de onzalige wouden van het land Oberthalgau. Daar verschijnt bij donder en bliksem nog altijd de Gluehende Gerth..

*De postkoets is nieuw in de 17de eeuw en hoort dus thuis in een goed verhaal

Graan oogsten

Uitgeput viel ik gisteren op myn bed van stro en sliep meteen. Maar heden moest het graan van de velden. Het is een mooie oogst op het vette land rond de vruchtbare bergbron. Bij het eerste ochtendkrieken staan ze hier al op het veld. Bauer Herman maaide en de opperman legde een dam van graan waaruit de vrouwen oppers bonden.

Hun geluid dreef de grazende herten terug in het woud. De vogels hadden snel in de gaten dat er graan te pikken viel. Zelfs enkele konijnen waagden het erop. Als de eerste oppers stonden kwam de wagen die ze naar de hoeve bracht. Dat was vandaag myn taak: de wagen optasten, al viel ik uit de toon...

Alles werkte mee, tot de jongste toe om het graan zo gauw het ging onder de korenkap te hebben, want over enige dagen komt er regen. Boeren kennen die regentekens en de Almanac zegt het ook. Bauer Edmünd en zijn vrouw Gisela borgen het graan kundig onder de korenkap. De hele dag hebben we zo gewerkt in de gloeiende zon.

Vandaag moest eerst het pagtveld af. Dat is het beste stuk grond waarvan de burchtheer de pagt opeist in graan. Na een plonsbad op de deel zat ik by te komen. Vanavond vertelde er één van de heer van het Ross Fort dat ik ken als het dorpje Rosenthal. Na dat stigtelyk relaas kan ik voorlopig geen appel meer zien, laat staan: Stroop!

Stroop

In de hof van de heer van Ross Fort waren twee heel oude vrouwtjes. Ze leefden in een plaggen hut in de verste uithoek van zyn gebied. Een der vrouwtjes moeide zich met al wat de heer Ross Fort aanging.

Maar al wat zy hem aangaf bleek uit eindelijk te leiden tot zyn welzyn. Het andere oudje klaagde slegts en hield zich overgevoelig. Eens kermde ze dat een Jasmynbloempje keihard op haar hoofd stortte en dan weer dat zy viel over snippers van een briefje op het pad. Zy lag weken in bed omdat enig stof haar voeten zou hebben gekneusd.

Nu hoorde heer Ross Fort dit gerugt over de fyngevoeligheid der dame in zyn hof en stelde zich hierby een ware prinses voor. Hij maakte haar het hof met een smagtend liefdeslied uit zyn venster. Wanhopig wenste hy haar te zien en speurde... tot hy de plaggenhut vond. De oudjes lieten zich niet zien, maar één ervan bedagt een sluw plan. Met liefstallige stem sprak zy hem toe achter haar gesloten venster: Over zeven dagen zal ik u slegts één myner vingertjes tonen.

De heer Ross Fort wist dat minnen geduld vraagt en stemde hartelijk toe. Maar het oudje besmeerde de vinger met appelstroop tot die zagtjens glom. De heer Ross Fort smagte en bragt

zyn week door in loden schoenen. Toen begeeft hij zich naar de hut en het vrouwtje toonde haar vingertje. Hij zwigte en vroeg ridderlijk als gunst wat hy ook had kunnen roven. Nu bood zy hem aan 's nagts te komen opdat hy heur naaktheid niet zag. Hy bejubelde haar en wagte in volslagen duisternis tot zy hem bezocht.

Zy kroop in zyne legerstede en zy minden tot de slaap haar overviel. Toen ontstak hy zyn lamp en zag vol schrik heur gruwelyke selykheid. In woede smeed hij haar uit zyn raam waarna ze in de hofboom hangt.

Nu komen zeven lachloze feeën langs die voor het eerst schateren. Zy zyn zo bly dat ze haar veranderen in een oogverblindende prinses.

De heer Ross Fort zag 's morgens in wroeging uit zyn raam en verstarde. Verbysterd stortte hy zich voor haar voeten: "Vergeef my toch, gy schone." Al gauw werd het huwelyk gevierd en werd ook het andere vrouwtje aan het bruiloftsmaal genodigd. Zy brandde nu van jaloezie. "Wat is toch uw geheim?" zo eiste zy van de nu beeldschone prinses. "Ik baadde my in appelstroop!" sprak zy en het oudje spoedde zich heen. Tot in lengte van dagen baadde zy zich in appelstroop tot zy erin verdronk.

Gedonderdag

Gisteren was midweek. Vthe had haar kanten muts opgedaan en ook de andere vrouwen droegen Thalgause klederdracht. Helmvth werkte hard, maar bleef steeds wat in de buurt van Erna. In de zon viel het niemand op hoe zy blooste. Toen ze even weg moest (de hoeve is ver) was ook Helmvth op eens verdwenen. Na de noon misten we Helmvth en Erna behoorlyk. Twee jonge wildebrassen, mopperde ieder. Die twee zyn verliefd en steeds aan het donderjagen. Dat ze juist nu het zo druk was weg waren maakte alle andere werkers wel wat nydig.

Odeyn, Vermvth en Hvggo werkten op het andere veld, niet wetende dat vlak agter het hoge koren wat gaande was.

Adelheid verloor af en toe de moed: de velden zyn zo groot en er komt vast onweer. Tegen de avond sloofde nog een ieder zich af. De zon ging al byna onder als onze naaste boer nog kwam helpen. Hy is veeboer maar weet dat wy morgen samen gaan hooien op zyn land. Nachbaurhilfe is dat.

Toen dan opeens Helmvth en Erna weer opdoken kregen ze eerst kwade gezigten. Erna werd heel rood van schaamte en Helmvth stotterde groot en onhandig. Als ze maar weten dat dit gedonder morgen moet worden goed gemaakt op het hooiland! Maar na een paar pinten Korenklokjes was ieder het alweer vergeten. Ag, wie is er niet jong geweest?

Nachbaurhilfe: de leeuwerik

Er nestelt in het koren een leeuwerik met drie pasgeboren kuikens. Zy waar schouwt haar kroost: "Zeg my altyd wat je de boer hoort spreken!" Op een dag komen de drie kuikens by moeder in kwetterende paniek: "De boer gaat zyn familie vragen om te komen maaïen aan de oogst!"

Maar de moeder sust ze: "Op zyn familie kan de boer lang wagten!" Dagen later horen de kuikentjes by hun spel de boer opnieuw spreken. Weer fladderen ze panisch naar hun moeder en doen bang verslag: "De boer wil zyn verre vrienden vragen om te maaïen aan de oogst!"

De moeder sust weer: "Verre vrienden laten de boer lang wagten!" Na dagen horen de kuikens de boer weer spreken en nu spreekt hy tot zyn zoon.

Na twee maal paniek menen nu de kuikens dat het zo'n vaart niet loopt. "Heeft de boer vandaag nog iets gezegd?" vraagt moeder aan hen.

Terloops antwoorden ze: "Ag ja, wy hoorden hem zynen zoon zeggen: "Morgen vragen wy aan onze buren om met ons de oogst af te maaïen."

Panisch springt de moeder op en zegt:

"Wij moeten nu onmiddellijk gaan!"

Want ene boer die Nachbaurhilfe krygt werkt dubbel zo hard voor hen!"

Hooien met je hart

Deze vrijdag ging ik met alle anderen hooien op het land van Heynz. Zo tragten we het onweer voor te blyven. Voordags was Heynz na zyn twaalf volle stonden tog nog hier gekomen. Bauer Heynz, een weduwnaar van de naaste hoeve, is een sterke reus die met zyn zeis grote velden afslaat in korte tyd. Ik doe hem dat niet na!'

Zo was het na een loodzware snikhete oogstdag toch nog gelukt om samen alle graan van het pagtveld onder de korenkap te krygen. Grethe, weduwe van bauer Ysbrant, was hem wel zeer dankbaar voor zyn hulp. Ze schonk hem na het hooien en voor Feierabend eigen handig haar 'starce Opfele Zéyder' en haar hart.

Pas op zaterdag konden we hun eigen graan oogsten! Toen zetten ze ook al vast zeven schoven van het volste graan apart voor de kerk. Want zoals ze vroeger de geesten van de natuur vereerden door ze van hun eigen oogst te eten te geven, doen ze het nu nog. Alleen hebben ze grens ontdekt tussen de éne God die het leven geeft en één duivel die het wil roven.

Dus worden de Goldene Garben tot op de oogstzondag bewaakt alsof ze écht van goud zijn en dan, door de jonge meisjes versierd met al de fraaiste bloemen, voor het misaltaar geofferd: Dat God het leven geven moge, op het veld, bij Heinz en Grethe... en vast ook wel binnenkort bij Helmuth en Erna.

Zodra de oogst binnen was dankten de boeren God en vierden feest. Ik ben als een vorst onthaald omdat ik heb mede gearbeid, want karig zijn de boeren niet. De Mater Nosterwijn vloaide rykelyk en de Korenklokjes klonken. Trots vertelden ze nog hoe het leven voortgaat voor de schrandere boer op de Oberthalgause heuvelweide.

De schrandere boer van Oberthalgau

Toen een Oberthalgause boer had mis geoogst ging hy naar de jaarmarkt in Rosenthal, maar niet voor hy zijn vrouw het volgende had bevolen: "Verkoop al onze koeien voor twee honderd Thaler en geen duit minder! Wees niet dom en zorg dat we deze winter toch nog kunnen rondkomen!"

Nu kwam de veekoper uit Thalbrück en bood prompt tweehonderd Thaler: "Ik doe niets af aan zulk schoon vee. Doch, ik heb myn geldbuidel niet mee. Ik laat u dus één koe als onderpand en kom terug!" Als de boer terug is vertelt zij trots hoe zij in de verkoop is geslaagd. "Maar waar is het geld, domme gans!" brult de boer: "Eigenlyk moest ik je slaan! Alleen als ik een nog dommer iemand vind doe ik het niet."

De boer zit by de weg naar Rosenthal als een ossenwagen voorbij komt. De weduwe die de wagen ment vraagt: "Wie zyt ge en waar vandaan?" "Ik ben uit de Hemel gevallen!" zegt de boer. Zy vraagt prompt: "Kent gy dan myn overleden man? Hoe vaart hy? Heeft hy welligt iets van node?"

"Slegt!" spreekt de boer: "In de Hemel ontbeert hy alles, ook geld!" "Neem dan dit voor hem mee!" zegt zy en geeft hem haar geldbuidel. Zy over laadt hem met haar juwelen, goud en haar mans pronkkleren. Thuis vertelt ze het haar zoon die direct op vaders dure paard springt.

Hygaloppeert de hele weg omhoog en vraagt de boer langs de weg: "Heeft u een ook man uit de Hemel gezien?" "Jawel", zegt de boer: "Maar hy is al mijlenver op zyn terugweg en u lykt my nú al uitgeput. "Neemt u dan myn vaders dure paard en myn geldbuidel en haast gy u! Misschien haalt u hem dan nog in en kunt u het rydier aan myn vader geven!"

Nu rydt de boer op een duur paard met twee geldbuidels huiswaarts. Tot zyn vrouw spreekt hy: "Spreekt gy maar van geluk vandaag! Inderdaad heb ik nog dommere lieden gevonden dan jij."

Leert dan deze les van de schrandere boer uit Oberthalgau: "Als men weet hoeveel rykdom domheid opbrengt, houdt dan het volk dom!"

Afscheid

Voldaan en met roerende wensen en groeten heb ik afscheid genomen. Ik ging te voet de berg af naar de Grosse Brücke om daar met de Bergbahn terug te kunnen sporen naar de stad Thalbrück en ja hoor... Hij reed!

Merkwaardig, zodra je op een trein stapt ben je weer terug in je eigen tyd en lykt de 17de eeuw van het gouden graan wel historie. In de verte wordt de heuvelweide steeds kleiner en voor me ryst de Kathedraal van Thalbrück alweer statig boven zyn magistrale burchttorens uit...

